44рդ ՏԱՐԻ — ԻԶՄԻՐ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԱՄՍՏ 1884 — Թիւ 1273

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Հատը 3 մէթալիք Իզմիրի մէջ | ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ-ԻՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ | Դուրսերը 4 մէթալիք Հատը

Ի Ս ՍԱԼԷՃԵԱՆ
Համարատու — Տնօրէն

ՏԱՐԵԴԻՆ ԿԱՆԽԻԿ

Իզմիր	Օսմ. տակի	1
Պուրսա	Մէճիտիէ	6
Օտար երկիր	Ֆրանք	25

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՆ

3	դրուշ տողը	Մէկ անգամ
2	դրուշ	Երկու անգամ
60	փարա	Երեք անգամ

Գ. Գ. ԳԱԼՓԱՔՋԱԲԵԱՆ
Հիմնադիր

Ա. Կ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, կը տնօրինէ բաժանորդագրութեան եւ ծանուցման վերաբերեալ բոլոր գործերը։ Շիշէճիլէր ճատտէսի Զինկըրլարա Ծէրխանէ

Որ եւ է գրութիւն, յօդուած կամ նամակ, որ ուղղակի ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ կը վերաբերի, տնօրէնին կը ղրկուի։ Էվվալ խան թիւ 17

ԻԶՄԻՐ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7/19 ՄԱՐՏ 1884

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐ. ՄԵԼՔԻՍԵԴԵԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՒ Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՐՔԵԼԵԱՆ

. . . Այդ սիրելի պարոնիկներն առիթներ ընծայել կուզեն մեզ Վիրգիլիոսի հետ դէպելու թէ «Քիչ մ'աւելի բարձր երգենք իրերը։» Սակայն այն ատեն ցաւելով պիտի ստիպուին ըսելու իրենք իրենց թէ. ամեն բան վարդ չէ պարտաւական գերութիւններ ընելու մէջ։

Սէլիմ

Դատ մը մարդերու համար որ և իցէ խնդրոյ մէջ՝ այնքան բնական եղած է միշտ իրենց կերիս և շահու ակնկալութեան համեմատ կարծիք մը յայտնել. այնքան սովորական դարձած է ամեն ժամանակ հնարական օգտին մէջ անհատականը որոնել, հասարակութեան բարօրութիւնը իրենց քմահաճին հաճոյից զոհել, ազգային ազէտի և վտանգի առջեւ՝ միմիայն իրենց ունեցած ատոռը և պաշտօնն անկորոյս պահելու ջանք ընել. այնքան հասարակ եղած է, մի և նոյն բազմոցի, մի և նոյն ատոռի, միեւնոյն պաշտօնի համար տեսածը ուրանալ, լսածը անդիտել, գիտցածը պահել, վերջապէս մէկ խօսքով ամեն բանի ինչպէս աչք նոյնպէս ականջ ու բերան իջուցել, զի երբ մէկը որ և իցէ առթիւ երբ կարծիք մը յայտնէ, երկու խօսք արտասանէ, երկու տող բան գրէ, անմիջապէս փոխանակ անոր կարծիքը ուղիղ կամ սխալ քննելու, փոխանակ անոր դրութիւնները ճշմարիտ կամ անստոյգ ցոյց տալու, փոխանակ անոր խօսքերը եթէ իրաւ են իրը իրողութիւն ընդունելու, իսկ եթէ սուտ՝ փաստերով հերքելու, ներքին նպատակ, կուսակցական ոգի կ'փնտռտուին, անձնական շահ և նպատակ կը յուզեն ու եթէ չըգտանեն՝ կը հնարեն, կըստեղծեն, կը յօրինեն, և երբ այս իսկ անբաւական լինի կը զրպարտեն, կը նախատեն և մինչեւ իսկ կը հայհոյեն։

Ճիշդ այս ոգւով և զգացումով, ճիշդ այս կերպով և եղանակաւ կը քննադատէ «Արշալոյսի» 1258, 1259 և 1260 թիւերուն մէջ հրատարակուած «Դեր. Մելքիսեդեկ Մուրատեանի կաթողիկոսական արժանաւորութիւնը և այլն» մի գրութիւնս, «Լոյս»ի մէջ հրատարակուած քաջմիւռնական երկար յօդուած՝ մը որ Կարապետ Մրքելեան ստորագրութիւնը կը կրէ։

Կը սիրեմ յուսալ զի Պ. Կարապետ Մրքելեան պիտի ներէ ինձ յայտնել որ ինք ոչ միայն երկու տող բան մը չկրնար գրել, այլ թերեւս իր ստորագրածն անգամ չ'հասկնար. նոքա պատակս զինքը նախատել չէ, ըստ որում ադէտ և անուս մը նալ թէեւ ցաւալի այլ նախատինք մը չ'կրնար համարուիլ երբ ունի իր բանաւոր պատճառը մանաւանդ թէ իմ խօսածս նոր և անծանօթ բան մը չէ այլ գրեթէ բոլոր Իզմիրցւոց շատ լաւ գիտցածն է։

Այսու հանդերձ կը փափաքէի այս կէտն անգամ լուծէն անցնիլ, որպէսզի Մրքելեանը չը վիրաւորեմ. բայց այն ատեն անհընար պիտի ըլլար ինձ խօսքս ուղղել նոյն դրութեան բուն հեղինակներուն, և նոյն իսկ Պր. Մրքելեանը միշտ իմ հարուածներուս ենթակայ պիտի դանուէր իմ տարիք պատասխանիս առթիւ. մինչ նոյն հեղինակներ որ նորա ետեւ պահուած յուշարարի պէս խօսիլ կ'ուզեն իրենց ամեն ուղածք իրաւ և անիրաւ՝ անայտ մնալով, իրենց ճարտարամտութեան յաջող ելքին վրայ պիտի ուրախանային և լրջէն պիտի քրքջէին։

Եւ ի՞նչ իրաւամբ հարուածել Պ. Մրքելեանը քանի որ նորա վիճակ ու պաշտօն անելիքայ կը հաստատեն զի անձնական շահէ, իր ունեցած պաշտօնին հարկէն, բարձրագոյն հրամանէ ստիպեալ ստորագրած է «Լոյս»ի այդ կարեւոր յօդուածը։ Պ. Մրքելեան այս պարագային մէջ շատ անմեղ է, շատ արդար է, ուստի չունիմ խօսք մը իրեն ուղղելու, միայն թէ հրապարակաւ կ'յայտնեմ իմ ցաւ զի ինք այնպիսի անձերու քով պաշտօն կատարելու ստիպուած է, որոնցմէ բարոյապէս շատ աւելի արժէք ունի. յանցաւորը, անիրաւը այս անձերն են ահա որ վճարուած վարձքի մը փոխարէն աշխատաւորէն փոխանակ գործ և աշխատութիւն փնտռելու՝ անոր կամքն ու կարծիքը կը պահանջեն և միթէ նոյնին պատիւն ու խիղճը բռնաբարել տարբե՞ր ոճիր մ'է։

Այս նորահնար ճարտարամտութեամբ, այս անլուր մեքենայութեամբ գրուած յօդուածին ածականներու կուտակութիւն մը, «սոսկ ես, սոսկ ես, սոսկ ես»ներու հիւսէն մը, զրպարտութիւններու դէզ մը, և հայհոյութիւններու շեղջ մ'ըլլալով՝ հարկ չէի զգար բնաւ անոր պատասխանել եթէ հրատարակութենէն շատ առաջ ես լսած չըլլայի, ուրիշները տեսած չըլլային թէ ո՞վ շարադրող է, ո՞ր սրբազանը գրող է զայն. բայց ատի որովհետեւ հոն երբեմնակի յայտնուած կրօնական վէճերու և կենսադրական մանրամասնութեանց պարագայներու մէջ՝ սրբազանին վերագրին դադափարը կը ցցուի, որովհետեւ ազգային քաղաքականութեան և դաւերու մէջ Շահնազարին քսեմ թէ տեսնին խոժոռանքը և ալեխառն մռայլը կը տատանի, որովհետեւ անիմաստ ածականներու, շողոքորթիչ-ընչաներու և անպատկառ հայհոյութիւններու մէջ Իզմիրի տրիբունին ցրտութիւնն և պաղութիւնը կը զգացուի, որովհետեւ այդ գրութեանը Համագումարին մէջ պարզերես բաղմելու, Պատրիարքարանի առջև անբասիր ներկայացելու, իսկ Պօղոսեցի ազգայնոց քով համակրելի երեւելու տենչ փափաք կ'ընդնշմարուի, աւելորդ չեմ համարիր նոյն քննադատութեան մէն մի մասերն հերքել անկողմնակալ ոգւով թէև այս առթիւ պիտի սահպուիմ յայտնել ինչ որ իմ առջի գրութեան մէջ շատ համարեր էի. և գիտեմ զի այսու Դեր. Մելքիսեդեկի պաշտպաններ աւելի մեծ զայրոյթ պիտի զգան, բայց բոլորէն այդ զայրոյթ նոյնպէս և ուրիշ միջոցներ ինձ արգելք մը չեն կրնար լինել իրողութիւնները ճշգրիտ կերպով պարզելու. այս առթիւ ես շատ ամեղ կրնամ նկատուիլ և յանցանքը անոնց կը վերարերի որոնք անդիտանալ կը թուին թէ քանի խաւնեն այդ կրակը՝ այնքան կայծեր պիտի ցայտեն իրենց աչքին մէջ։

Արդ՝ «Լոյսի» յիշեալ նամակին մէջ ինձ պատասխան տրուելէ առաջ, Իզմիրի մէջ Դ. Մելքիսեդեկէն ոանահար եղած խմբակ մը ցոյց կը տրուի որ ակնդէտ վրէժի ժամու կը սպասէ և այդ ժամ իրը թէ հասած կը կարծէ եղեր երբ Իփէքճեան էֆէնտի մահուան անկողնոյն վրայ կաթոլիկոսական ընտրելի կընչանակէ զնորին Սրբազնութիւնը, երբ ազգին մէջ ամեն կողմէ համակրելի ձայներ կը լսուին (Դրզլարէ՞ն թէ Էօտէմիշէն) Դեր. Մելքիսեդեկը կաթողիկոսական գահը բարձրացնելու համար, երբ Վարժապետեան և Մուրատեան քիչ մը վեր քիչ մը վար (վեր նայեցէ՛ք Մելքիսեդեկեաններ) կը համեմատուին և ուստի այդ խմբակն անլուր սուտերը հրապարակ կը հանէ որպէս զի Դեր. Մելքիսեդեկ կաթողիկոս չ'ընտրուի և վշտանալով նոյնին յարձակումներէն հրաժարի առաջնորդութենէ որպէսզի իրենք վերակին կատարել իրենց ազգակործան դերը, այս է ինչպէս երբեմն խաւսվայոյզ Եդեսեանի հետ միացած եկեղեցին կողոպտել և ազգային մտուկի դրամով իրենց քսակը ուռեցնել, և ահա ես ևս այդ խմբակին իրը գործիք մատանիշ կը լինիմ։

Եթէ մահուան անկողինը օրհասականի մը յայտնած կարծիքը անսխալութեամբ նուիրագործուէր. եթէ ճգնաժամի մէջ արտասանուած խօսքեր իրը անվրիպելի ընդունուէին՝ ամեն հոգեվար Դերլիեան պատգամներ պէտք էին համարուիլ. սակայն դժբաղդաբար այսպէս չէ, դժբաղդաբար կ'ըսեմ նոյն իսկ մարդկային ազգի համար, մարդկային ազգի որ եթէ այսպիսի անսխալ պատգամներ ունենար՝ շատ կնճռոտ խնդիրներ առանց կռուի և վիճաբանութեան լուծում կ'ստանային. վիճաբանութիւն, ինչ ահռելի բառ այն անձերուն համար որոնք միմիայն հա-ապա՝ դուչել սովորած են։ Այս պարագայն չգիտեմ ինչպէս անպիտանալ կը թուին այն մի քանի Մելքիսեդեկեանները որոնք իրենց դրութիւններու մէջ Իփէկճեան էֆէնտիի յիշեալ կարծիքը իրը բնաբան կ'ընտրեն միշտ, մանաւանդ թէ զարմանալին այն է զի երբ բարեյիշատակ դաստիարակը Իզմիր կը գտնուէր՝ ե՞ռ-ե՛ռ կը սէին, և այժմ՝ ե՛ռ-ե՛ռ։

որ՝ որևիցէ պաշտօնեայ հակառակորդներ չ'ունենայ. միայն թէ հակառակորդներ պաշտօնեայի մը արժանիքը չեն կրնար նսեմացնել երբ ինք ուղիղ է և պարտաճանաչ, ինչ որ ալ ըլլայ ընդունինք խմբակի մը դոյութիւնը Դեր. Մելքիսեդեկի դէմ որ վրիժառութեան յարմար առիթ մը կը սպասէ։ այս լաւ է և շատ լաւ. միայն թէ ես չ'եմ կրնար բմբռնել թէ վրիժառութեան ի՞նչ առիթ կրնայ ընծայել Իփէկճեանի և ուրիշներու ձայնը քանի որ անոնք Մելքիսեդեկ որբազանին նպաստաւոր են. և իրաւի ամեն մարդու յաջողութեան փառաց բարձրութեան միջոցին իր թշնամիներ ամենահար կը մնան, իրենց լեզուն կը քաշեն և ակնկոր կը նային մինչ վրէժ լուծելու ամենէն յարմար միջոցը վրիպման, սխալման և անկման ժամանակն է. եթէ այս կերպով ըսել կ'ուզուի զի Իփէկճեան էֆէնտի չափազանց գովաբանելով զԴեր. Մելքիսեդեկ սխալեցաւ և այդ սխալ տեղի տուաւ հակառակորդ խմբակին խլրտելու այն ատեն խօսք չունիմ, ըստ որում ինձ համամիտ կը գտնուին, ուստի և հարկ չ'մնար այս երկար վիճաբանութիւններուն։

Ակէ շատ աւելի մեծ սխալ մը շատ աւելի ամենահար սուտ մը կը նշմարեմ այն կողոպուտ և գողեր որ ցոյց կը տրուին Եդեսեանի միացած ինչպէս անոնց ալն ալն ներկայ թագուն նպատակներն։

Նախ՝ հարկ կը համարիմ դիտել զի Եդեսեանի օրով Ազգային Քաղ. ժողովոյ անդամներն էին Մեծ. Եաղուպ Տայիեան, Յովհաննէս Ոսկանեան, Դէորդ Էլմասեան, Լաչատուր Ց. Էքիզեան և Պօղոս Պէրիամլեան էֆէնտիները որոնք նոյն միջոցին միանգամայն Տնտեսական խորհրդոյ պաշտօնն կը կատարէին։ Սահմանադրութիւն տակաւին անթերի գործադրուած չըլլալով. մէկդի թողլով որ այդ անձեր նիւթապէս բարելաւ վիճակ մը ունենալով՝ այդպիսի ապօրէն միջոցներու պէտք չունենային դիմել, մէկդի թողլով որ այդպիսի ամբաստանութիւն մը ժամանակին չէ լսուած երբէք, այս կէտեր մէկդի թողլով ես ձեզ կը հարցնեմ Մելքիսեդեկեաններ, թէ երբ նոյն վարչութեան ժամանակին բուռն հակառակորդներն իսկ որոնք կը յիշէք և աշխարհ գիտէ թէ ինչ ատելութիւն և ոխ կը տածէին նոյնին դէմ, երբ այդ հակառակորդներ իսկ այդպիսի ամբաստանութիւն մը չեն բրած, դուք ի՞նչպէս կը յանդգնիք ընելանամ թաբար։ Բայց գիտեմ, դուք այսու ձեր պաշտպանած սրբազանին այնպիսի կարեւոր գործունէութիւն մը կուզէք տալ, որով իր պաշտօնին ստանձմամբ ջնջած է այս օրինակ գործերը.

պաշտօնակիցներ վերսկսելու համար Դեր. Մելքիսեդեկը առաջնորդութենէ հրաժարեցնել կը ճգնին. այդ պաշտօնակիցներէն առջի երեքը մեռեալ են. չորրորդը Պուռնովայէն Իզմիր իջած չ'ունի, իսկ հինգերորդը Պէրկամլեան Պօղոս էֆ. է միթէ ազգին ստակով իր քսակը ուռեցնողը և ուռեցնելու պատեհ ժամ փնտռողը, Պօղոս էֆէնտի՞ն որ հաւատարմութեան և ուղղութեան կենդանի տիպար մ'է. կենդանի տիպար մը կըսեմ Մելքիսեդեկեաններ, լաւ ուշ դրէք այս խօսքին ըստ որում իրական է և ոչ չողոքորթական ձեր սրբազանին յատկացուած ածականներուն պէս։

Դողութիւններ վերսկսելուփափաք և Դեր. Մելքիսեդեկը կաթողիկոս ըլլալու արգելք բնաւ չ'են համաձայնիր իրարու, քանի որ Դեր. Մելքիսեդեկն է ազգնտուկին անքթիթ պահապանը. պէտք է այդ պահապան մեկնի որպէսզի յաջիչակութիւններ սկսուին. սակայն քանի որ կ'պնդէք թէ խմբակը կ'արգելէ կաթողիկոս ըլլալ կամ այն է որ գողութեան երկիւղներ բոլորովին անտեղի են և կամ այն է որ Դեր. Մելքիսեդեկի կաթողիկոսութեան հակառակ խօսողներն այդ խմբակին չ'են վերաբերիր։

Շարունակելի
ՀՈՐՈՑ

—

Մեծարգոյ Խմբագիր

Ժամանակէ մը իվեր Լոյսի թերթերուն մէջ Իզմիրեն նամակ վերնագրով պարբերագրի մը հրատարակութիւնը կը շարունակուի, որ իրաւամբ «հայ լեզուի հայհոյանաց բառարան» տիտղոսին արժանացած է, այս գրուածներն մէկ նպատակ ունին միայն, այն է նորանոր հայհոյութիւնք ըստեղծելով՝ Դեր. Մելքիսեդեկ

Մուրատեանցի կաթողիկոսական արժանիք յօրինել, զո՞ւր վատակ։

Ցիշեալ Նամակն 408 թիւ Լոյսի հանդիպած մասին մէջ հետեւեալ պարբերութիւնը կը գտնենք, մեռելի մը Ս. Սահակեանոս Եկեղեցւոյ բակը թաղուելու խնդրոյ նկատմամբ.

«Հետեւեալ առաւօտ, 24 ժամէն յետոյ, խոստացեալ 100 ոսկւոյ փոխարէն՝ վարչութիւնը կընդունի սա կերպ գրուած մուրհակ մը. — Պարտիմ վճարել հայոց ազգին 100 օսմանեան ոսկի, եթէ հանդուցեալին մարմինը Եկեղեցւոյ բակին մէջ թաղուի — . փոքր ինչ գործնական կեանքէ հասկցող մէկն կրնայ ըմբռնել թէ այս տեսակ թուղթի մը ինչ արժէք ունի, բնականապէս վարչութիւնն չէր կրնար ընդունիլ զայն, վասնզի կանխիկ ստակ չըլլալէ զատ, օրինական ձեւերէ զուրկ անարժէք թուղթի մը կը արուէր իրեն, ստորագրութեամբ այնպիսի անձի՞ մը՝ որոյ վերայ վարչութիւնն չէր կրնար վստահիլ, վասնզի այս անձը նոյն իսկ իւր անուամբ դպրոցին շինութեան համար ստորագրած գումարը դեռ վճարած չէր, ինչպէս մինչեւ յայսօր ևս վճարած չէ։ Հետեւապէս մեռեալը կը թաղուի նոր դերեզմանատան մէջ։»

Մեզ անծանօթ է մուրհակին շարադրութեան ձեւն, բայց ինչ որ ալ լինի, քանի որ հանգուցեալին եկեղեցւոյ մէջ թաղուիլն որոշուած է եղեր եթէ 100 ոսկի վճարուի, և քանի որ վարչութիւնը չկրնար վստահիլ եղեր մուրհակին ստորագրութեան (*), (ասոր համար աւելի վարը պիտի խօսինք) միթէ քանի մը վայրկեան չ'ունէր մտածելու և պահանջելու որ դերեզմանը փորուած և մեռելն հոն իջուցած միջոցին 100 ոսկին իրապէս վճարուի, այս [illegible] մը որ ամեն առուտուրի մէջ տեղի կունենայ և որ ամենայն կողմ մը չունի. վերջապէս կերպ մը՝ որով վարչութիւնը կամ 100 ոսկւոյ գումար մը չահած կըլլնէր և կամ իր անվստահութիւնն արդար դատուելով մեռեալն չէր թաղուէր։

Վերոյիշեալ մուրհակին ստորագրողը քաղաքիս առաջին կարգի վաճառականներէն Է. քիզէր Մ. Էֆէնտին է, սա ոչ երբէք դպրոցի շինութեան համար գումար մը ստորագրած է, Նամակը սուտ կը խօսի, սուտ մը՝ որ բնական է այդ Նամակ գլխաւոր հեղինակին, զոր դուք, Պ. խմբագիր, թերևս չէք՝ ճանչեր, այլ մեզ խիստ ծանօթ մէկն է նա, որու անունը պիտի հրատարակենք ժամանակին։ Պատմենք այժմ այդ դիպոյց պարագայներն։

Երբ Նորին Սրբազնութիւն Դեր. Մելքիսեդէկ Մուրատեանց իր քանի մը ընկերներով Մկրտիչ Էֆէնտիի վաճառատունը կընկերակցի դպրոցի շինութեան համար ստակ խնդրելու, հոն հետեւեալ խօսակցութիւնը կ'անցնի։

Մ. Էֆ. — Զեմ կրնար, սրբազան հայր, ստակ մը տալ այնպիսի ժամանակի մէջ ուր Ձեր Սրբազնութիւնն ինձ դէմ բացուած ժառանգական դատի մը համար երկու քահանայ վկայներ կընկրկէ կառավարութեան մօտ։

Ս. Մելք. — Ես ընաւ այդպիսի բան մը չեմ յիշեր, սխալ պիտի լինի այդ։

Մ. Էֆ. — Դժբաղդաբար շատ ստոյգ է, յիշեցէք այն օրն.... Լայն, Լայն։

Ս. Մելք. — Անցեալն անցած է, սիրելի, այժմ ձեզմէ խնդրուածն ազգին բարիք մ'է։

Մ. Էֆ. — Ես այս տեսակ բարիքներ իբրև նուիրական պարտաւորութիւն ստէպ ի գործ դրած եմ. և վերոյին ընելու պատրաստ միայն թէ ձեր միջնորդութեամբ անկարելի կըդառնայ այդ, անցեալն անցած չէ, որբազան հայր, եթէ ձեր խրկած երիս քահանայ վկայներն արդար իսկ լինէին զոր չարձելու դրական փաստեր և բանաւոր պատճառներ ունիմ՝ Ազգապետի մէջ, և որ աւելին է, Աւետարանի մը պաշտօնէին քըբիստոնէավայել պարագէն էր եւ կենալ այսպիսի անօրինակ փաստաբանութենէ մէջ...։

Սոյն խօսակցութեան վրայ, զոր իրնոյնութեամբ կնշանակենք, հոն դանուող պատուաւոր ազգային մը առ պատշաճութեան խօսքը Մ. Էֆէնտիի ուղղելով կըսէ թէ իրեն համար 15 ոսկի պիտի գրէ հանգանակութեան տետրին մէջ. Մ. Էֆէնտի ցաւ ի սիրտ կը յայտնէ իր բացասական որոշումն։

Ահաւասիկ պատմութիւն մը, դէպք մը, ստուգութիւն մը զոր յիշեալ Նամակը կընենդէ, կը խորդաւանէ Մկրտիչ Էֆէնտիի ստորագրութիւնը մէջ բերելով, և որպէսզի միայն խօսքով բաւականացած չլինինք, կը յայտնենք որ եթէ Մ. Էֆէնտիի այդ մասին ստորագրութիւնը կարող է ոք ներկայել, նշանակուած դումարին տասնապատիկը պիտի վճարուի, իսկ եթէ Նամակն հեղինակը [illegible] նարկին, իրաւունք պիտի ունենանք ըսելու որ ատանք ազգին թշնամիներն են, նենդաւոր ու խարդախներ են, ազգը կըկողոպտեն, կըգողնան։

Մենք առ խոհեմութեան լռութիւն կը պահենք յիշեալ դատին պատմութեան մասին, արդեօք Նամակն հեղինակները պիտի ստիպե՞ն զմեզ այսպիսի պատմութիւն մը հրատարակելու անխղճութեան, ստուղիս անգթութիւն ըրած պիտի լինինք եթէ բառ մ'իսկ արտասանենք այն մասին, վասնզի մի չաղ կարծեցեալ ազնիւ սիրտեր պիտի վշտանան, և մենք սովորութիւն չունինք սիրտեր վշտացնելու։

Կ'ըսեն թէ դպրոցի շինութեան ստակին անվճար մնալուն համար էր որ վարչութիւնն չվստահեցաւ 100 ոսկւոյ մուրհակի ստորագրութեան, սակայն հանգանակութիւնը մեռելի խնդիրէն վերջն էր, ենթադրելով թէ յառաջ եղած լինի միթէ մինչև այսօր անվճար ստակ չկայ այդ հանգանակութեան մէջ, միթէ երկար ժամանակ շինութեան գործն չ'յետաձգեցաւ. Ս. Մելքիսեդէկի առ Պատրիարքն չդիմելուն պատճառաւ . . . և ի՞նչ հարկ կըսուիպէր որ ազգայնոց բարեսիրական տուրքն անոր ասոր դրպանին մէջ պահուէր անորոշ պայմանաժամով. . .։

Անցնինք։

Մկրտիչ Էֆէնտի, մեռելի խնդիրէն շատ յառաջ 14 ամիսներ քաղաքիս նախագահ առեւանին անդամ եղած էր 20 արծաթ մէճիտ ամսական ունենալով, այս ամսականն Մ. Էֆէնտի նուիրած էր մեր երկսեռ վարժարաններու, զոր ամեն ամիս ազգին տեսեան կ'ընդունէր կառավարութեան գանձէն և ազգային արկղին կը յանձնէր։ Հոս կրստիպուինք հարցուցնելու թէ Ս. Մելքիսեդէկ՝ որ այնքան «ըրտոնէր է, քանի՞ ստակ կըվճարէ իր արդար իրաւունքէն մեր վարժարանաց համար, չ'վճարուին հոգ չ'է, մանաւանդ կրթութեան տնօրինուած ազգին ստակէն ընդունած տարեկան 600 արծաթ մէճիտին և իր խոհարարի ամսականին Լայլն ծախուց ի՞նչ անուն տալու է. Նամակն հեղինակներն ի՞նչ կ'ըսեն ասոր։

Սնապատ միթէ Մկրտիչ Էֆէնտիի 14 ամսականներուն յիշեալ կերպով գործածումն, կ'զգանք որ Նամակն հեղինակներն պիտի յանգգնին զայս ևս ելծելու, բայց ազգային արձանագրութիւններն ի՞նչ ընենք, զարմանալի է որ հաշուակալաց Յարութիւնի մէջ այս կէսն իբրև փաստ չէր ընծայուած Ն. Սրբազնութեան. պէ՞տք է յուսալ որ արձանագրութիւններն ալ նենգուած ըլլան. թող այդպէս լինի, բայց այս մասին անհերքելի փաստեր ու ապացոյցներ անպակաս են մեզմէ բարեբազդաբար։ (1)

* * *

Հետեւեալ Նամակը գրկուած է Իզմիրցին՝ հրատարակելու խնդրանօք։ Կը հրատարակենք, ամեն պատասխանատուութիւն ստորագրողաց թողլով։

ՏԷՐ ՄԱՆԻԿԵԱՆ ՓԱՀԱՆԱՑ

Խմբագիր-Տէր

Զմիւռնիոյ դանուած ժամանակներս իւր շահատակութիւններով ծանօթ տէր Մանիկեան քահանայ, որ այժմ Պայսնորդ գոհուէր է, այդ տեղ կը դանուէր։ Սպասեցինք որ Ս. Առաջնորդն Պարիզի ապ. վարչութիւնը դան կրօնական ժողովը կանչին գինքը և դատին տէր Սրբազան քահանայի հետ։ Սպասեցինք կըսենք, որ Ս. Առաջնորդը (որ խիզճ չրտաւ անմեղ քահանայ մը չարամտներով տանց դատաստանի բանտարկել) ժողովրդեան ճայնին տալ և արդարասիրութեան վեհանձն ոգի մը ինքը և Մանիկեան դատելով յատենի կրօնական ժողովոյ պատժէր գինքը ի խրատ և ի զգուշութիւն ապագային։ Սակայն ա՜ւա՜ղ, դէպքերը հակառակն ապացուցին և մենք ամեն վայրկեան կրստիպուինք յիշել դաղղիացի ոգբերգակին տխուր շեշտերը, օ Դիա, օ Դիա!...։

Բայց քանի որ Ս. Առաջնորդն ու իր կրօնական ժողովը իրենց ոչխարին բուրդը կը խուզեն միայն առանց զայն դայլէն պահպանելու հոգը ընելու, միթէ մեր պարտաւորութիւնը չէ՞ զգուշացնել Պայսնորդի մեր դրացի եղբայրները Մանիկեանի նման քահանայ մը, որ քաղաքիս ըստ կայի հրապարակին մէջ ինքերկայութեան հայ, յոյն և իսլամ հասարակութեան զայրագին աղաղակեց, «Մինչեւ որ Իզմիրը տակն ու վրայ չընեմ՝ չը պիտի մեկնիմ։» Քահանայ մը, որ Պետրոսեան ալը Աբրահամ քահանայի դէմ դուն նիւթելով՝ եղբայր եղբօր դէմ գինեց և արժանի եղաւ տեղւոյն Խտարի ժողովոյ անդամներն ֆէ-ֆէ (խոտվարաբ) մականունը ստանալու։ Քահանայ մը՝ որ չպատկառեցաւ կատաղարութեան դուռը գիմելով սատանայութեամբ մարդիկ դրպարտելու, և ապա յետ քննութեան՝ ամենու առջեւ ծաղր ու ծանակ ըլլալու։ Քահանայ մը՝ որ Ս. Ծննդեան առնի օրը սրտմտելով Պատարագի ատենդիր ժողովրդան դէմ, դողդոջեց և Ս. Հաղորդութիւնը թափեց ի մեծ դայթակղութիւն ժողովրդեան։ Քահանայ մը՝ որ ժողովուրդին հետ կըռուելով խոյս տուաւ ժամերգութիւնը կիսատ թողով։ Վերջապէս քահանայ մը՝ որուն անարժանութիւնը Ս. Առաջնորդը լիքն իսկ խոստովանեցաւ երբ Իզմիր կը գտնուէր, և շատ անգամ նորա քաղաքին և խոստացածին թաւէնը կընէր և ապէնի (քէչի կէսորի) կը կոչէր զնա։

Նկատելով այս ամենը, մեծապէս ցաւ կըզգանք որ այսպիսի ընթիր յատկութիւններով փայլող եկեղեցական մը պատիժ դրկուած է Պայսնորդի հայոց գլխուն, Դեր. Մելքիսեդեկ Ս. Առաջնորդի և Կրօնական ժողովոյ ընորհիւ։

Կը խնդրենք, Խմբագիր տէր, որ ի սէր ճշմարտութեան ընորհ ընէք ներկայս հրատարակել ձեր պատուական լրագրոյ մէջ ի գիտութիւն հասարակութեան, և ընդունիլ մեր յարգանքն ու ընորհակալիքը։

Մ. Յովհաննէս Դաւթեան
[illegible]
Գրիգոր Զուլֆեան
Մարտիր Մարտիրեան
Մ. Թաքոր Սարգսեան

Իզմիր, 4 մարտ, 1884

ԱՌ ՏԻՐԱՑՐ

408 թիւ Լոյսի մէջ իմ անձի դէմ գրածներդ կարդացի։

Ցիշէ որ ատանք ապուած են և ապացուցանելու պարտաւորեմ։

Եթէ վատազգի սրիկայ մը չես, եթէ բարդաբնդիր հայկական մը չես, եթէ կեանքդ ազատ է անպատուութեան բիծերէն, վերջապէս եթէ պիտակ մը չես (*) ով ըլլալդ յայտնէ։

Ես կը խղճամ Լոյսի, և չեմ ուզեր ուղղակի անոր դէմ դատ բանալով ազգատի մը, հոգին դպչիլ, որ քանի մը դահեկանի համար սկզբունքի առեւտրով կ'զբաղի։ Հետեւաբար եթէ դուն ալ սիրտ ունիս, և խեղճ Լոյսն մարելու վատութեան չես զիջանիր, ո՛վ լինելդ իմաց տուր որպէս զի Արդարութեան առջեւ մեր հաշիւները կարդարենք։

Քանի և մէկ օր պայմանաժամ ունիս, Պ. Տիրայր, պատրաստուելու և ինքդինքդ ծանուցանելու համար։

Նէյեֆի դէմ գրածներդ ալ կարդացի, կը դատիմ որ ժամանակ չպիտի ունենաս այն ուշիմ գրագէտն քու ճաշակով հագուեցնելու, կարծեմ, բայց ի՞նչ կարծել, հաւատի եմ որ քու և քուկիններու մրոտած թերթերը քեզ և նմաններուդ պատանք պիտի լինին, պատանք մը՝ զոր Արդարութիւնը պիտի ձեւէ։

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Իզմիր 7/19 մարտ 1884

(*) Որովհետեւ պիտակներն ընտանեկան կամ հայրական անուն չեն կրնար ունենալ։

ՈՒՄՈՒՄՆԱՄԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՏՆԱԿԱՆ Պ. ԲԱՍԹԷՈՅ

Շարունակութիւն և վերջ

Բասթէօս ինքնանոթեան հանելուն այսպէս լուծելէ ետեւ, հանելուկ՝ որ իւր մտքին վրայ գրուած փակագիծ մ'էր միայն և ոչ այլ ինչ, կուգայ լուծականութեան խնդրոյն։ Զանազան լուծականներու խորին քննութիւնով, և քայլս չինելու վրայ յօրինած իւր նոր երկերով առաջնորդուած՝ սկսաց խուզարկել և գտնել այն պատճառներն որք գինեի հիւանդութիւն առաջ կը բերէին։ Կը մտածէր թէ մի՛ գուցէ այդ հիւանդութիւնը առաջ գան կազմակերպեալ լուծականներէ, անտեսանելի կամ խոշորացոյցով տեսանելի բուսականներէ։ Գինիին աւրուելուն մէջ, կը խորհէր նա, պէտք է որ նոյնին զուտ բաղադրութեան մէջ օտար ազդեցութիւններ դըտնուին։

Այդ ենթադրութիւնն ստուգուեցաւ։ Բասթէօս գտնեց և տեսաւ որ գինւոյ աւերման նպատակ անտեսանելի բուսականներ կան։ Ինչպէս որ այդ բուսականք ծաւալելու համար նպաստաւոր պայմաններ կը գտանեն գինիին մէջ, ուստի կ'տարին զայն՝ թէ յաւիրշատակելով անկէ ինչ որ հարկաւոր է իրենց մնդեան համար և թէ դիմաստրպէս նոր արտադրութեանց կազմութիւնէն, արտադրութիւնք՝ որք յառաջ կուգան գինւոյ մէջ այդ էակաց բազմանալէն։

Աւրուելուն պատճառը գտնուած էր։ Կը մնար ուրիշն այդ էակաց արդիլման հնարք դրտնել։ Ապարդիւն փորձերէ ետեւ Բասթէօս ջերմութեան ազդեցութեանը դիմելու դադափարն յղացաւ։ Զ'ուշացաւ ճանչելու, որ բաւական էր քանի մը վայրկեան գինին 55–60 աստիճան ջերմութեան մէջ թողուլ ազատ աւերումէ մը զերծելու համար։

Այսպէս Բասթէօս, խիստ հետաքրքրական փորձերու մէջ գինիներու տրուելուն պատճառները մեկնելէ ետև անոնց դէմ գործնականապէս պայքարելու հնարքը գտաւ։

Այն վայրկեանին ուր այս քննութեանց արդիւնքն երթալով կըմեծնային Պ. Տիւմա ազգէց Բասթէօս քննութեան նիւթ ընել իրեն հիւանդութիւն մը՝ որ Ֆրանսայի հարաւակողման մէջ պատուհաս մ'եղած էր 1849 թուականէն ի վեր։ Այն էր շերամի հիւանդութիւնը։

— Մեծ փափաք կըտածեմ կը սէր Տիւմա, իր նախնի աշակերտին որ այժմ իր պաշտօնակիցն ու բարեկամն եղած էր, — մեծ փափաք կըտածեմ տեսնել, որ ձեր ուշադրութիւնը դրաւած ըլլայ այս խնդիրն՝ որ մեծ կարեւորութիւն ունի իմ խեղճ հայրենեացս համար։ Թշուառութիւնը ձեր երեւակայածէն շատ աւելի չափազանցօրէն տիրած է անդ։

— Բայց դիտցէ՛ք կաղաչեմ, ըսաւ Բասթէօս, որ ամենեին շերամ մ'անդամ ձեռնած չեմ մինչև ցայսօր։

— Աւելի լաւ, որ ոչինչ դիտնաք այս նիւթին վրայ, պատասխանեց Տիւմա, վասնզի միմիայն ձեր մտքէն ըղնած ձեր յատուկ դաղափարները պիտի ունենաք քննութեան համար։

Բասթէօս համոզուեցաւ, ո՛չ թէ այս փաստաբերութեան այ-

ժով, այլ աւելի խորին յարգանաց հաւատի մը ցուցած բլլալու համար իր նշանաւոր ուսուցչին։

Հինդ տարիներու մէջ, Բասթէօր երկար ամիսներ կ'երթար Ալէ քաղքին մօտ բնակելու։ Մեծ համբերութեամբ և մանրազնին ընտրութեամբ գտաւ հիւանդութեան պատճառը, ցցուց անոր բոլոր ձեւերը, և երեսուն տարի որ ըսկ 1865 տարւոյ մէջ այդ հիւանդութիւնն հարիւր միլիոնի կորուստ մը տուած էր Ֆրանսայի։ Հաւկիթներն ածելէ ետեւ խոշորացոյցով զննուեցան շերամին էդ թիթեռնի (քէլէպէք) մարմինը ճզմուելով։ Ինչպէս որ հիւանդութեան նշանք հիւլէական մարմնիկներու (քօրբիւլիւ) մէջն է և ինչպէս որ ամէն հիւլէաձեւ մարմնիկ ունեցող էդ՝ ասոնց մարմնիկներով որդեր կը ծնին, բաւական է դիտել թէ փիլ մը ջուրով և ճզմուած թիթեռնով մ'եռացուալ հիւթին մէջ կը գտնուի ամենափոքր մարմնիկ։ Ցայտնի է թէ ուր է այն կտաւն որոյ վրայ գրուեցան քննուած թիթեռնին հաւկիթները, եթէ հիւանդութեան ամենափոքր հետք մը կայ, այնտանի կտաւն ու հաւկիթները կ'այրուին։

Հաւկիթները կամ հունտերն այս կերպով քննութեան եղանակն այսօր ընդհանրապէս ընդունուած է։ Սորին Ալպեանց, Արաբչի, Կարի, Տրօմի և ուրիշ երիտասարդներու մէջ, հունտի եղանակն հասած տեսն, կը տեսնուին յատուկ գործարաններու մէջ հարիւրաւոր կանայք և աղջկունք, որք զբաղած են թիթեռներ ճզմելու, խոշորացոյցով զննելու և հունտերը վրան պարունակող կտաւները տեղաւորելու։

Բասթէօր հարստութիւնը վերահաստատեց թէեւ ապէտեալ երկիրներու մէջ, թէեւ Փարիզ վերադարձաւ ոտացուած յաղթութեամբ երջանիկ, բայց այնքան յոգնութիւններ կրած էր, այնքան խոշորացոյցն իր աչաց վրայէն վար չէր առնուր իր հանապազօրեայ զանազան փորձերուն զբաղեալ՝ որ 1868, հոկտեմբեր ամսոյ մէջ մարմինը կիսոյին կաթուածեցաւ։

Այն վայրկենին՝ ուր մահուան մերձենալը տեսաւ, իր կնոջ ասն տալով գրի առնել տուաւ այն ուսումներն որք իր միտքը զբաղուած էին։ Այդ գրութիւնն հաղորդուեցաւ գիտութեանց Ակադէմիային, ուր օր Եռաւ։

Իր մարմնոյն վրայ այնքան ախրացող հոգի մը՝ հիւանդութիւնն յաղթահարեց։ Սակայն ձախ կողմէն կաթուածեալ, Բասթէօր չկրցաւ ամենեին իր անդամոց կատարեալ գործածութիւնը վերբռնանալ։ Այսօր իսկ, որ այդ հիւանդութենէն տասնեվեց տարի անցած է, միրուտի մը քաղուած քն ունի։ Ինչ գիտեր պիտի քներ տակաւին, ինչ յաղթանակներ վերապահուած էին տակաւին իրեն։

Եւ ապաքէն, այս վերջերս հիանալի գիւտեր բրաւ անտեսանելի էութեանց աշխարհին մէջ, էութիւններ դորս օգտակար գործեց մարդկութեան՝ թունաւորիչ հիւանդութեանց պատուստներու փոխադրելով զանոնք։

Վերջապէս խնդրոյ նիւթ եղած այս գիրքը կարդալով՝ դիւրին է հասկնալ թէ որքան ծանր և դժուար չչխատութիւններու զոհած է Բասթէօր իր կեանքը։ Իրաքանչիւր գլուխը կարդացուելով կը հասկցուի այն կրկնակի մտային կարողութիւնը՝ որ կը բացատրէ գիտնականին բոլոր գիւտերը։ Ենթադրութեան մէջ յանդգնութիւն, փորձառական մեթոտի գործնականութեան մէջ հաստատամտութիւն, ասոնք կը տեսնուին տա այդ գրքին քննութեանց մէջ։ Գրքին երեսներուն մէջ նկարագրուած են Էքոլ Նորմալ գպրոցին մէջ ձեռնարկուած վերջին աշխատութիւնք։ Այդ աշխատութեանց կամ քննութեան նիւթ եղող ուսմանց առաջինն է կատաղութիւնը, որ երեք տարիէ ի վեր առ ինքն կեդրոնացուցած է Բասթէօրի և իր աշակերտաց ջանքերը։ Այս վերջին գործողութեանց և փորձերու նկարագրութեանց վրայ կը վերջանայ գիրքը։

Գիրք մը՝ որ տակաւին չբրացած կը համարուի, գիրք մը՝ որ գիտնականի մը պատմութիւնն է, և այդ գիտնականը տակաւին շատ գիրքերու նիւթ պիտի բլլայ ի փառս մարդկութեան։

ԿՐՈՆԻԿՈՆ

Խղճմտանք պահելու համար բաւական կարողութիւն չունիմ (այ քէնիբթի ոֆիսա թու բիի է քօնչքնս) բռած է նշանաւոր Անգլիացի մը։

Կերեսի թէ մեր սրբազանն ու իր մարդիկը լաւ սերած են այդ խօսքը, վասնզի «Լոյս» լրագրոյ մէջ հրատարակած իրենց հայտնութիւնին մէջ ի մէջ այլ տուութեանց կը տեսնի, թէ տեղւոյն գրաքննիչն առաջարկեր է եղէրմելքիսեդէկ սրբազանին որ եթէ հաճի կարդ խափանել Աբշալոմը և թէ սրբազանը մանչոյ ազատութիւնն յարգելով չէ հաճեր եայլն եայլն եայլն։

Այդ նամակն ատարագրողին ականջէն բռնելով այդ գրաքննիչին պիտի տանիմ զինքը, որպէսզի անոր բերանէն լսէ թէ իր Սրբազանը ատա կ'ըսի, թէ նոյն իսկ իր Սրբազանն առաջարկած է այդ գրաքննիչին որ ճամբայ մը գտնէ Աբշալոմը խափանելու, թէ նոյն իսկ իր Սրբազանն է՝ որ մեր յոդուածներուն մէջ իր ճաշակին դառն եկող պարբերութիւնները մատիտով նշանակելով այդ գրաքննիչին զրկած է որպէսզի Աբշալոմին պատիժ արամադրելու ընութիւն ունեցող բառեր խուզէ մէջէն, թէ նոյն իսկ իր Սրբազանն է որ թաղապետութեան նկատմամբ մեր զրած յոդուածները պարունակող թերթերն այդ ժողովներուն զրկած բլլալն յայտնած է գրաքննիչին։

Ասոնք իրողութիւններ են, և ոչ ինքնահնար խօսքեր, և ուստի պարտաւորութիւն կը զգամ՝ այդ նամակն ատարագրողին, և եթէ հոս բլլար՝ նոյն իսկ իր Սրբազանին ականջէն բռնել և տանիլ այդ գրաքննիչին քով, որ արդէն լսած բլլալով այս պարագան կը բողոքէ և գրաւոր կը պրպտի զայն պիտի բողոքէ (քսա ինբ տուութեան) իր վրայ այդպիսի դրպատութիւն մը յօրինած բլլալնուն համար։

—

Էօսէմիշէն կ'ինամցուցեն թէ, ազգային թաղական խորհուրդը վերակազմուեր է։

Ուրախութիւն է այս լուրն իրր խաղաղութեան վերահաստատման առհաւատչեայ։ Եւ իրօք մեր Էօսէմիշցի եղբայրներն ասկէ աւելի խոհեմ ընթաց մը չէին կրնար բռնել։ Եթէ Իզմիրի ազգ. Վարչութիւն անտարբեր է իրենց նկատմամբ, լաւ է որ իրենք իրենց գործերը կարգադրեն ի շինութիւն ազգին և յօգուտ իրենց մանկտւոյն։ Ապակեղրացումն երբեմն /ը օգուտներն ունի,

Մեր Էօսէմիշցի եղբայրները թող չմոռնան հանդարտութիւնը վերապահել մինչև որ Կ. Պոլսոյ Կեդրոնական վարչութիւնն իրենց խնդիրը քննէ և լուծէ, ինչպէս որ լսածնուս նայելով, արդէն պաշտօնապէս հաղորդուեր է իրենց Պոլսէն թէ իրենց խնդիրը նկատի առնուած է Կեդրոնական Կրօնական ժողովոյ մէջ և ընդհուպ պիտի լուծուի իրենց խնդրանաց համեմատ։

—

Հիւանդանոցի դէպքին, այն է գիշերայն Հայ վիրաւոր մը տարուիլ և չընդունուելուն վրայ, ղոր մեր անցեալ թիւերին միոյն մէջ գրած էինք և զոր հերքել կը ճգնին Փունդի մէջ Թ. Մ ատրագրութեամբ և Մաւրի մէջ հիւանդանոցի դռնապանին ատրագրութիւնը կրող երկու նամակներ, — այդ դէպքին վրայ կրսենք, ուրիշ անգամ առիթ կունենանք խօսելու, ապացուցանելով զայն պարագաներով միասին։

—

Տէրնէ լրբոս, տուռի բաւաս չէրիբ։ Իւրաքանչիւր ոք իրեն տրուած գէնքով կը զարնէ, և Տ. Կարապետ Տէօքմէճեան հայրն ալ հարկաւ զդացած է զայս՝ որ «Հայ կոչ»ով ճանրայ կ'ելլէ Սրբազանի հետ... խաղալու համար։ Կը տեսնուինք մեր թիւոն Տէր Հայրին հետ։

—

Վերջերս հրէայ աղջիկ մուզած է իսլամ կրօնն ընդդրկել և մահուան սպառնալեաց երիտասարդի մը հետ ամուսնանալ։ Թէև հրէայ հասարակութիւնն յուզուած է այս դէպքին համար, բայց պէտք չէր այդքան խստութիւն և հանդգնութիւն ցուցնել աղջիկն առնելու համար, վասնզի քանի որ երբէք դաղանի կամ յայտնի ճնշում և բռնութիւն չկայ աղջկան վրայ, և քանի որ աղջիկը նամակներ և նոյն իսկ խնդրագիր ունի իր սորագրութեամբ թէ իր խորին համոզմամբ ընդդրկած է իսլամութիւնը, ան հրէայ հասարակութիւնն որևէ իրաւունք մը չկրնար ունենալ աղջկան վրայ, քաղաքաւոր եթէ կրօնքին չհաւանի իսկ առ այդ դարուս, ազատութիւնը, և մանաւանդ օրէնքը թոյլ կուտան անոր և չեն թողուր որ՝ որևէ մէկը բռնի միջամտէ աղջկան սրտին և համոզման։ Համոզումն արմատացած է իսլամութեան մէջ, իսկ սիրաբ գրաւած է իսլամ երիտասարդ մը, կարծենք Եհովան ինքն անդամ չընդդիմանար ասոր։

Կըսուի թէ այսօր վարչային ժողովոյ մէջ այս խնդիրը պիտի քննուի։

—

Թարգմ. Իզմիրի.— Պ. Լապրունայի անօրինութեան տակ գտնուող Իտալացի թատերախումբ, որ մօտերս սկսած է Բասմաջեան թատրոնին մէջ ներկայացումներ տալ, խիստ յաջող կերպով բազկիզր առած և արդէն Լուսերեցիա Պէրթիա, Սաֆօ, Նաբուքոդոնոսոր, Տաւսի և քանիր ներկայացումներ տուած է ի մեծ գոհութիւն հասարակութեան։ Մեծ գովեստիւք կը խօսուի Ճիանեթթի, Պաքքիանի դերասանուհեաց և Ճօրճիօ և Պրունեթթի դերասանաց վրայ։

Մասնաւորապէս կը խօսուի Օբիորդ Պէմիլագուայի յաջողակութեան վրայ, զոր ցուցած է Սաֆօի մէջ Համանուին և Ֆաուսի մէջ Մարկերիտի դերերը կատարած ատեն։

—

Երէկ գիշեր ժամն ութուկէսին միջոցներն հրդեհ ծագեցաւ Շիշէճիներու մէջ։ Հրոյ ճարակ եղան մէկ խանութ և վրան գըտնուող երկու սենեակ։

Մեծ. Խմբագիր,

Պատիւ ունիմ ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ, եղբօրմէս Պ. Յակոբ Տաւութեանէ գնուած ըլլալ բոլորովին, և հետեւարար նորա վաճառատան թէ՝ անցեալ և թէ՝ ներկայ բոլոր գործողութիւնք, այսինքն պարտք և պահանջք ամբողջովին անոր հաշուոյն անցած ըլլալով, սորագրեալս որ և է յարաբերութիւն մը չունիմ այդ գործողութեանց մէջ։

Ցարութիւն Տաւութեան

Իզմիր, 7/19 մարտ 1884

THE LONDON PHARMACY

ԴԵՂԱՐԱՆ ԼՕՆՏՕՆ

Ա ՄԱՌԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ՔԻՄԻԱԳՈՐԾՔ

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

MOORE'S.—Glycerine and Honey Jelly։ Զեռները, երեսը և մանաւանդ մորթը կակղացնելու և տաքէն ու հովէն առթուած ամէն կերպ արիւնայուզութիւնները անհետացնելու։

MOORE'S,—Effervescing Saline. Սխորժահամ և սառցագարոյժ դեղ՝ ընդդէմ մաղձային զգայնութեան, անմարսողութեան, գլխացաւի և սատմոքսի ամէն անկարգութեանց։

MOORE'S. — Alcool d'Opheline Febrifuge Indien. Այս դեղը յանձնարարուած է մասնաւորապէս այն երկիրներուն համար ուր ընդմիջական տենդերը կ'տիրեն (fievres intermittentes)։

MOORE'S.—American pick-me-up Bitters։ Այս դեղը ուժգարեր սատմոքսային և ախորժակարեր։

MOORE'S—Guerison speciale(patent)։ Թոսատութեան (gale) և ուրիշ հիւանդութեանց շանց ու ձիոց համար։

MOORE'S. — Chlorodyne։ Որովայնապիշ, քրտնարեր, մեղմիչ և ամոքիչ, ընդդէմ փորլուծութեան։

MOORE'S.—Callicura։ Դիւրին և հաւատի ապաքինութիւն կոշկոռներու։

MOORE'S.—Celebrated Egg Julep Այս պարզ բաղադրութիւնը որ հաւկթի դեղնուցով շինուած է դերազանց է քան ամէն ձիւս ոդեխառն ներկերէ (պօյա) և ընդհանրապէս Hair Washes անուանով կը ծախուի (մազ լուալու)։

MOORE'S—Terebene Soap վարդահոտ նորութիւն այս թուալեթի սապոնը մորթը կը կակղցնէ և կրիմիէ։

MOORE'S —Quinine HairLotion։ Մազերը լուալու, ուժգնացնելու և թեփերը անհետացնելու համար յանձնարարուած։

MOORE'S.—Nigrine։ Մազի ներկ վայրենական և անփոփոխ։

MOORE'S.—Rosemary HairWash Գլխու թեփերը անհետացնելու, և անոնց դայութիւնը արգիլելու համար։

MOORE'S.—Petroleum Pomade. Այս մասնաւորապէս կը գտնուի հերամփութեան համար երբ կնութիւն ըլլայ կամ մազերը կարճ և տկարաբոյս են, յայնժամ իր ազդուազդ յատկութիւնները երևան կելնեն նորաբոյս մազերու յորդառատ աճմամբ։

MOORE'S.— Eau de Jouvence (Dorée)։ Պարզ ջրոյ պէս անմեղ հեղուկ մի։ Այս հեղանիութիւն գործածութեան մազերը ասիճանաբար այնպիսի ոսկեգոյն խարտեշութիւն մի կը ստանան որոյ վերայ տիեզերաբար կ'ըսգանչացուի։

Տօք. Էկիպէի irrigateurs։ Ամերիկայի շրսիկներ Seringues. Փոքրիկ (portatives) կանթեղք «էյրբ» ոչ վիրէ։ Ամէն տեսակ պարագիներ և ջերմաչափներ։ Զանազան տեսակ խողոմներ (ֆրչա)։ Բժշկական և վիրաբուժական (ճիրահ) գործիքներ։ Եղեկտրական մեքենաներ։ Անդղիական ամենընտիր դանակեղեններ (coutellerie)։ Վիրքի Սկովտիական և Անկլիական։ Բօմ, Բորդօ գինի։ Շերի։ Մատերա։ Մալակա։ Դլարէթօ Աբն։ Զայ և Քաքաօ խիստ ընտիր։ Անդղիական Հօուարտի Քինինային միակ տէքոքէն։ Filtres (սիւզկէչ) առարքին գործածութեան համար։ Կովու թարախէ մաքուր պատուաստ (ոչը) vaccin կընդունուի Լոնտրայէն ամեն շաբաթ։ Հանքային ջուրեր ամեն երկիրներէ կընդունուին և ամեն ամիս կ'նորոգուին։

Ընդհանուր պահեստատեղի
Լոնտոնական դեղարան
Ա. ՄՈՒՐ ԵՒ ԸՆԿ.
Անկլիացի քիմիագործք ի Զմիւռնիա

B. DIOGENIS & C°

Վ. ՏԻՕԵԷՆԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ՄԵՆՔ ՎԱՃԱՌԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՄՐԱՆ ԵՂԱՆԱԿԷՆ ՄՆԱՑԱԾ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲԵՀԵՂԵԱՑ ԿՏՈՐՆԵՐՈՒ

ԱԿՍԵԱԼ, 20/5 ՄԱՐՏԻՆ ՄԻՆՉԵՒ 7/19 ԱՊՐԻԼ

Այս վերջամեայ Մեծ Վաճառահանդէսին հանուած բոլոր վաճառքները՝ մեր գնորդաց պիտի վաճառուին հին անփոփոխ գնոց վրայ։

ՀԱՐԻՒՐԻՆ ԲԱՌԱՄՈՒՆ

ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉՈՎ ՄԸ

Տիկնայց, փոքր աղջկանց և տղայոց համար Քօթի-մներն ու Մաֆները, տղայոց և փոքր աղջկանց համար պրտուկայ և յարդեայ փեղոյրները, արանց, կանանց և տղայոց համար գուլպաները, հովանոցներն ու անձրեւանոցներն և այլ զանազան առարկաներ նմանապէս ի վաճառ հանուած են։

Պատուարժան հասարակութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք բոլոր այն վաճառքներուն վրայ, որք իրենց նմանը չեղած ածանութեամբ յայտնի են ամենուն։

Այս վաճառումնք պիտի բլլան կանխիկ վճարելի մէճիտիէն 33 դրուշ հաշուով։

Իզմիր, 17/29 Փետրվար 1884

THE COMMERCIAL UNION

ԳՕՄԷՐՍԻԱԼ ԻՒՆԻՕՆ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 2,500,000 ՄԹԼՐԼԻՆ ՈՍԿԻ

Այս Ընկերութիւնը հրդեհի դէմ կ'ապահովէ Իզմիրի և շրջակայ գիւղերուն մէջ, շէնքեր, կահկարասիներ, ապրանքներ, կալուածներ, գործարաններ և այլն։

ԳՕՄԷՐՍԻԱԼ ԻՒՆԻՕՆԸ միւս բոլոր ընկերութեանց տուած առաւելութիւնները կուտայ իրեն ապահովուողներուն։

Վճարելիք տուրքերը մասնաւոր պայմանագրութիւնով մը այս քաղաքս գտնուող միւս անգլիական ընկերութեանց վճարած տուրքերուն հաւասար են։

Վարը ստորագրողները արտօնութիւն ունին այս տեղ Ընկերութեան դէմ որևէ գանգատի գոհութիւն տալու։

Գրասենեակ, Ֆասուլա Թաղ, Վէրրի (այժմ Թէնէքիտի) Ֆէրիսանէին մէջ հին Օսմանեան սեղանատան դիմացը։

ԳՈՐԾԱԿԱԼ

RALPH et JOHN GOUT

ՌԱԼՖ և ՃՕՆ ԿՈՒ

EUGÈNE DE FRANCONY
A BORDEAUX

ԷՕԺԷՆ ՏԸ ՖՐԱՆԿՕՆԻ
Ի ՊՕՐՏՈՅ

Վ.-ՀԱՍԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԷՐ ԳԻՆԵՐԸ

Այն վաճառատան գինիներն հանրածանօթ են իրենց ընտրութեամբն ու աղնուութեամբ, գըներոց չափաւորութեամբն ու անխարդախութեամբ։

Իզմիրի մէջ այն վաճառատունը իւր ներկայացուցիչն ունի Ց. Դ. Վէմեան, Ֆրանկայ Թաղ, Վիթէլի Նոր Ֆէրիսանէն։

Կը ծախուին նաև Պորտոյի ամենաքնքոյշ տեսակ գինիներ, Ֆիւրասօ Մարսալա, Վէրմութ, Շէրի, տեսակ տեսակ Շամպանեաներ ամէնքը խիստ չափաւոր գիներով։

Սէլանիկի ամենաքնքոյշ Նէոս-Ֆոգինի 1/4 մէճիտ օղան։ Այս գինին մասնաւորապէս յանձնարարուած է քաղաքիս նշանաւոր բժիշկներուն կողմանէ, իբր խիստ սնդարար և ուժարար։

Գնել ուզողը կրնայ դիմել նաեւ առ Կ. Մրքելեան, Ռուպիկէ Պէտէսթէն։

LONDON & LANCASHIRE

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՍԿԻ 1,852 000

ԴՐԱՄԱԳ. ՊԱՀԵՍՏԻ ԱՆԳԼ. ՈՍԿԻ 232,918

ԼՕՆՏՕՆ ԵՒ ԼԱՆԳԱՇԱՅՐ

ՀՐԴԵՀԻ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այն ընկերութիւնը որ հաստատուած է 1862ին կապահովէ միմիայն հրդեհի վտանգներու դէմ։

Հասարակայ շէնքերու համար 0/0 20 զեղչ կըլայ։

Ընդհանուր գործակալք և փոխանորդք Զմիւռնիոյ և Վիլայէթին միւս քաղաքաց համար։

ՖՐԱՆՂԻԱ և ԶԱՄԱՔՕՊՈՒԼՕ
FRANGHIA et ZAMACOPOULO

Գրասենեակ Եուվան օղլու խան թիւ 3 Այլ-եօրկիի մօտ։

Ապահովուիլ ուզողը կրնայ դիմել նաև Բուպիկէ Պէտէսթէն Ց. Դերձակեան եղբարց գրասենեակը։

ԱՐՇԱԼՈՅՍԻ ՏՊԱՐԱՆ

ԻՍԷՎԼԻ ԽԱՆ ՎԵՐՆԱՑԱՐԿ ԹԻՒ 17

գործակատարք-իշխք

ԱՊԱՀՈՎԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

QUEEN ☞ Թագուհին Ապահովման ընկերութիւն, կապահովէ կեանք, ցկեանս հատ, (rente viagère) և աղջկանց օժիտներ մասնաւոր և օգտակար պայմաններով։— Կապահովէ նա հրդեհի դէմ շէնքեր, կահկարասիք, անշարժ գոյքեր, ապրանքներ և այլն։ թէ՛ Զմիւռնիոյ և թէ՛ շրջակայ գիւղերուն մէջ առաւելագոյն օգտակար պայմաններով։ Նոյնպէս նաև փոքր Ասիոյ, Սուրիոյ, Բարամանիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ և Ռումելիի գլխաւոր քաղաքաց, Միջերկրական, Ցոնիական, Արշիպեղեան կղզեաց մէջ, թէ ուղղակի կերպիւ և թէ իւր Փոխ Գործակալաց միջոցաւ, որք Զմիւռնիոյ Ընդհանուր Գործակալութենէ կախումն ունին։

RELIANCE ☞ Վստահութիւն Ծովային Ապահովական Ընկերութիւն կապահովէ շոգենաւերու յանձնուած Ապրանք և Ստակ՝ Ծովային արկածներու և վտանգներու դէմ, թէ Զմիւռնիայէն ուրիշ տեղ ղրկուած տաքն և թէ տարբեր նաւահանգիստներէն Զմիւռնիա փոխադրած տաքն. Նոյպէս փոխադարձաբար Միջերկրական Ծովու մէկ նաւահանգիստէն ուրիշ մը փոխադրուած ժամանակ։

Զմիւռնիոյ մէջ գիները խիստ չափաւոր են։ Կորուստները անմիջապէս կը վճարուին Զմիւռնիոյ կամ Անգլիոյ մէջ ապահովելոյն կամքին համեմատ։

ՐԱՍԵՆԵԱԿ Ֆրանկայ Թաղ Ֆէնէրբուլոյի Ֆէրիսանէն թիւ 2 և 3
ՃԻԼԴ. Բէշամալճլար պաշի Սէֆէրեան խանի վերի յարկը թիւ 3
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.
Ճօն Ա. Ա. Կոռ

Ապահովել ուզողները կրնան նաև դիմել Սէֆէրեան խանին քով Եսայեաններու մաղազան ուր կը գտնուի
ՓՈՓ ԳՈՐԾԱԿԱԼ
Յ. Կ. Հիւսնեան

Մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել Քիրոյիշեալ խանին վերի յարկը թիւ 3 մասնաճիւղին
ՏՆՕՐԷՆ
Բիրէր Ռ. Կոռի

QUEEN Ընկերութիւնը իւր 2,000,000 Անգլիական ոսկոյ դրամագլխին հետ միատեղ ունի նաև բաժնետերաց ԱՆՍԱՀՄԱՆ երաշխաւորութիւնը, որով կատարեալ վստահութեան արժանի է։

Ընդ. Գործակալը ՃՕՆ Ա. Ա. ԿՈՌ լիազօր արտօնութիւն ունի ընկերութեանց դէմ եղած որևէ գանգատանց և խնդրանաց պատասխանել և եղած կրուստները ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ վճարել։

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ QUEEN ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Այտըն – Ա. Ակոստոլիտիս
Ատանա – Սուրսոք Լուիթ Ֆիլլահ Բաաս
Ալէքսանտրէթ–Պէլիֆանթէ և Քոֆոնի
Պէրութ – Ե. Տ. Սուրսոք
Մաղնիսա – Մ. Տիամանտոպուլօ
Մէրսին – Ե. Բաաս և Ընկ.
Նաղիլի – Ա. Սաքուենճու օղլու
Սուսամ – Լէօն Միսիր
Թիրէ – Պ. Իսէպալաղլու
Լաոդիմիշ – Սոկրատ Հ. Անտրէու
Մէնէմէն – Տ. Զ. Մէյմար օղլու
Հին Ֆոչա – Բ. Վասիլիու
Նոր Ֆոչա – Դրի. հաճի Անաստասիու
Պայընտրը–Հաճի Ավրամ Լիվանիտիս
Ուրլա – Նոր. Միխայիլու և Ընկ.
Նոր Եփեսոս–Ալէք. Միխալօպուլօ
Տիքիլի – Դ. Ն. Սինոտինոս
Զէյտիկ – Ալիսոնս Միչէլ
Մաքրի – Ս. Սաամրիանոս
Մուղլա – Բրատր. հաճի Բիրեաքօ
Քասապա – Յակոբ Ճէվահիրճեան
Տէտէաղաճ – Եղբարք Ֆիլիբէլի
Բատոս – Ա. Պարման
Լիմնոս – Ի. Վ. Լամբիտիս
Միտիլի – Եսան. Թէսսոսնատիս
Սաքրդ– Արթիւր Թրիքօն
Սիմի – Ն. Բէթրիտի որդիք

Ամեն գործակալութիւն իւր մասնաւոր ճարտարապետն ունի. Զմիւռնիոյ Ընդհ. Գործակալութեան ճարտարապետն է Մ. ՆԻԲՕԼԱ ՄԱՆԷՔԱ.

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ RELIANCE ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տէտէաղաճ – Եղբարք Ֆիլիբէլի
Կէլիպօղլու – Մ. Օտոնի
Եօրի – Ս. Պ. Թիան և որդիք
Քէսմէնճէ – Ի. Ա. Սէնիս
Լարնաքա – Ի. Զիրիի և որդիք
Լէմիսոս – Յու. Խրիստեան
Մաքրի – Ս. Սաամրիանոս
Մէրսինա– Ն. Թաֆարաքիս
Միտիլի – Ի. Թէսոս.բատիս
Բիրէա Ալթէնք } Է. Բանաս
Բիրղոս – Ն. Տիմաքօպուլոս
Բատոս – Անթ. Պարման
Բատոսմիս – Ե. Ռոսի
Թէսալոնիկա – Մաթալոն և որդիք
Սամսոն – Տ. Մուրատեան
Սիմի – Ն. Բէթրիտիս և որդիք
Թէնէդոս – Ն. Քոսթանթինիտիս
Թրիքալի – Ալ. Քացէֆլիս
Թուլչա – Եղբարք Թէսսորոֆ
Վաթի – Ա. Ի Միսիր
Ուրլա – Ե. Միխայիլու և Ընկ.
Վարնա – Անժ. Տիւրոնի
Այվալըք – Մ. Թ. Աքսթէլիս
Ալէքսանտրէթ–Պէլիֆանթէ և Քաֆոնի
Ալաչատ – Տ. Վլամոս
Պէրութ – Ե. Տ. Սուրսոք
Պուրկաղ– Ա. Տուրոնի
Պրաիլա – Ի. Ա. Սէնիս
Քալամի – Վիքթոր Զան
Իրաքլիոն – Ե. Քորսիս
Հանեա – Ա. Բրէվ
Քարլօվասը – Ի. Տ. Եուանիտիս
Զէյտիկ – Ալ. Միչէլ
Կորնդոս – Թէսսի. Ըլնտի
Քէրքիրա – Սթ. Մրքրուտաքիս
Քօքօ – Փ. Եանուլիս
Տարտանէլ– Օսքար Միսիր
Քալիմնոս – Մանկիս և Ընկ.
Աքալանովա – Ալէք. Միխայօպուլօ